

**РОЛЯТА НА БЪЛГАРСКИТЕ УЧИЛИЩА В ЧУЖБИНА В
РАЗВИТИЕТО НА НАЦИОНАЛНАТА ИДЕНТИЧНОСТ НА
БЪЛГАРСКИТЕ ДЕЦА ЕМИГРАНТИ
(ПО ПРИМЕРА НА БЪЛГАРСКО НЕДЕЛНО УЧИЛИЩЕ „БУЛГАРИНА“ В
ПЕСКАРА, ИТАЛИЯ)**

Сирма Казакова*, Ирина Тодорова

Технически университет – Варна, България

**кореспондиращ автор: sirmakazakova@abv.bg*

**THE ROLE OF BULGARIAN SCHOOLS IN THE DEVELOPMENT OF
THE NATIONAL IDENTITY OF BULGARIAN CHILDREN ABROAD
(BY THE EXAMPLE OF BULGARIAN SUNDAY SCHOOL
"BULGARINA" IN PESCARA, ITALY)**

Sirma Kazakova*, Irina Todorova

¹Technical University of Varna, Bulgaria

**Corresponding author: sirmakazakova@abv.bg*

Abstract

This paper presents the second part of three consecutive empirical studies aimed at exploring the motivations of Bulgarian citizens to choose emigration to Italy and their experiences. The research took place in the spring of 2023 in Pescara, Italy, and aimed to find out what motivates Bulgarians to build organizations abroad, in particular the Bulgarians in Abruzzo Association and its associated Bulgarian Sunday School Bulgarina, to implement activities related to Bulgarian traditions, folklore and culture. We considered this problem significant due to the growing number of Bulgarian associations and Sunday schools in recent years. The object of this scientific work is the Bulgarian Sunday School "Bulgarina", part of the Association "Bulgarians in Abruzzo". Although the parents of only a small number of children took part in the research, it showed that for them, the Bulgarian school "Bulgarina" and its initiatives play an important role in the development of their children's bulgarian identity.

Keywords: empirical study, emigration, motivation, organizations abroad, children, Bulgarian school, national identity, initiatives, culture

ВЪВЕДЕНИЕ

Според повечето съвременни източници, създаването на български училища в чужбина има своята над сто годишна история. Според Боян Кулов, председател на Асоциацията на българските училища в чужбина, най-старата българска гимназия извън пределите на страната ни е основана през далечната 1858 г. в Болград на територията на днешна Украйна и съществува и до днес. От 1858 година до днес, български училища са

били създавани в различни краища на света, като днес техния брой вече е 262 [1].

Различни исторически източници свидетелстват, че българските училища в чужбина са създавани от предприемчиви български емигранти, които със собствени средства или финансовата помощ на българската общност зад граница, са финансирали тяхната дейност. За начало на активното участие на българската държава във финансирането на учили-

щата се счита 2009 година, когато Министерството на образованието и науката създава Национална програма „Роден език и култура зад граница“. Целта на програмата е съхраняване на българския език и култура сред българските общности, установени трайно или кратко-срочно в чужбина, подкрепа на отделни проекти, свързани с популяризиране на езика, историята и културата на България [2].

Настоящата статия разказва за едно от българските училища в чужбина – неделното училище в град Пескара, Италия и неговата роля в живота на българските емигранти заселили се в този град. Тя описва резултатите от изследване, проведено сред родителите на деца, обучаващи се в това училище, насочено към изучаване на тяхната нужда да съхраняват своята и тази на децата си, национална и културна идентичност.

ИЗЛОЖЕНИЕ

1. Исторически преглед на създаването и роля на българските училища в чужбина

В своя труд „Асоциация на българските училища в чужбина – история на възникването, основни дейности и работещ модел за успешни обществени отношения“, Евелина Христова подчертава, че български училища са създавани и продължават да бъдат създавани, независимо от условията при които живеят българите. Въпреки чуждата държавност, по време на Българското възраждане, образованието и науката не спират развитието си у нас. Българи, давали мило и драго за образованието, са успявали да се консолидират около образователния процес като част от усилията за възстановяването на държавността. [3]

На чело на списъка на образователните и научните институции, създадени в чужбина, Боян Кулов поставя най-старата българска гимназия, основана през 1858 г., като казва, че това е първото българско училище извън съвременните граници на България, което дава на

България едни от най-видните преподаватели, учени, военни, политици и общественици. Това училище възниква в резултат на активността на четирийсет български колонии в Бесарабия през 30-те, 40-те и 50-те години на XIX в. [1].

От същия научен труд научаваме за още един от първите значими опити, макар и неуспешен, за създаване на българска образователна и научна институция в чужбина, а именно иницирираната от Драган Цанков през 1856 г. в Цариград „Община на българската книжнина“, която има за цел разпространение на учебници и усъвършенстване на книжовния език [1]. Кулов подчертава, че емиграцията играе много важна роля в българското просвещение и институционализацията на образователната дейност и след създаването на Княжество България през 1878 г. особено, когато по силата на Берлинския договор от 1878 г. много български училища се озовават извън границите на българската държава. [1]

В началото на XXI в., за първи път в българската история и география, гражданските организации на българи, живеещи извън границите на България надхвърлят пъти броя на държавните представителства и други организации в чужбина (посолства, консулства, църкви и културни институти), а 10% от училищата, в които се води обучение по български език, история, география и култура, се намират на всички континенти с постоянно население [1].

През годините, българските училища зад граница са създавани от добрата воля и усилията на родолюбиви българи, които живеят извън границите на страната си. Огромна труд е положен от хиляди наши съграждани, събиращи децата си за обучение по български език, история и география, често влагайки освен труда си и значителна част от средствата си [3].

Много години труд отнемат на хората от Асоциацията на българските училища в чужбина (АБУЧ) да постигнат признанието на българската държава, че създа-

дените по възрожденски модел училища по целия свят заслужават да бъдат признати за част от съвременната българска образователна система [3].

2. Ролята на българските училища в чужбина за съхраняване на националната и културна идентичност на българите зад граница и подкрепата на тяхната дейност от страна на българската държава

През 2009 година, страната ни поставя началото на своето активно участие в образователните и културни инициативи на българите зад граница. Тя създава национална програма "Роден език и култура зад граница" и започва своята активна подкрепа в опазването на етнокултурната самобитност на българите и българските общности в чужбина. Програмата подчертава нуждата на българските емигранти децата им да изучават български език и литература, история и география. Подчертава също и нуждата от организирането на дейности, допринасящи за съхранението на националното самосъзнание, бит и култура на българите в чужбина [2].

През 2024 година е описано, че програмата е свързана с изпълнение на държавната политика по отношение на българите в чужбина за съхраняване и популяризиране на българското езиково и етнокултурно пространство зад граница и на националната, културната и духовната идентичност на българските граждани по света и на българските общности в чужбина. Тя създава условия за мотивиране на изучаването на български език и литература, история и география на България от българите зад граница, както и провеждането на дейности, които съдействат за съхраняване на националното самосъзнание, бит и култура. [4]

През учебната 2023/2024 година, програмата подпомага обучението, на 138 български неделни училища в чужбина, провеждането на форуми, май-

сторски класове, краткосрочни обучения на учители, изготвяне на нови учебни програми и електронни ресурси, с фокус преподаване на български език в чуждозичова среда. [4] Това повлиява развитието на българските училища в чужбина, които през учебната 2023-2024 година вече наброяват 369, в 42 държави по света. В тях се обучават общо 37 379 деца и ученици от подготвителна група до 12 клас.

„Анализът на ефективността на системата на българските неделни училища в чужбина“ подчертава ролята на тези училища в държавна политика на България, насочена към младите българи, родени или емигрирали в чужбина.

Днес, българската държава си поставя няколко основни приоритета на политика, насочена към българските неделни училища в чужбина, разписани в текстовете на „Национална програма „Роден език и култура зад граница“, Постановление №90 на Министерски съвет и Закон за предучилищното и училищното образование. Това са:

- Съхраняване и популяризиране на българското езиково и етнокултурно пространство зад граница;
- Опазване на етнокултурната самобитност на българите и българските общности в чужбина;
- Укрепване на българската духовност;
- Съхраняване на националната, културната и духовната идентичност на българските граждани по света и на българските общности в чужбина;
- Бързо адаптиране в образователната система на децата и учениците при завръщане в България;
- Успешно продължаване образованието и обучението в училища в България на децата и учениците при завръщане в родината;
- Запазване и съхраняване на връзките на българските общности от историческите, традиционните и новите диаспори с България.

- Пълноценно интегриране в българската образователна система на българите, живеещи извън България;
- Съхраняване и утвърждаване на българската национална идентичност и българското национално самосъзнание. [5]

3. Резултати от емпирично изследване на нуждата на съвременните български емигранти, децата им да посещават българско училище. По примера на Българско неделно училище „Булгарина“, град Пескара, Италия.

Българското неделно училище „Булгарина“ в град Пескара, Италия е част от Асоциация „Българи в Абруцо“. Идеята за създаването му възниква през 2010 година, като отговор на осъзнатата нужда от структурирано и систематично обучение по български език и литература, история и география на България, за деца, живеещи в района на Абруцо, Италия. Четири години по-късно, Българско неделно училище "Булгарина" в гр. Пескара, област Абруцо, Италия отваря официално своите врати. То работи и днес, като с всяка година се развива все по-успешно и разширява своята дейност.

През пролетта на 2023 година проведохме малко изследване сред родителите на деца, които от няколко години посещават българското училище „Булгарина“. Целта на това изследване бе да установи на какво се основават нуждите на родителите, избрали живот в чужбина, децата им да посещават българско училище и да участват в организирани от него инициативи.

Изследването бе проведено по метода структурирано интервю. Н а родителите бяха зададени няколко въпроса. Първият въпрос бе - *Какво Ви подтиква да запишете детето си в „Булгарина“?* Отговорите на родителите сочат, че родителите желаят децата им да знаят и да владеят български език писмено и устно, не забравят корена си, да се приобщават

към българския дух. За родителите, посещаването на българското училище е възможност детето им да познава други българи и да има приятели българчета. Някои от родителите споделят за желанието си децата им да учат висше образование в България, а обучението в българското училище като подготовка за това.

На втория въпрос: *„Каква Ваша потребност удовлетворява обучението на детето Ви в българското училище?“*, родителите отговарят, че за тях това е „богатство“, „нещо много важно за националната идентичност на децата им като българчета“; възможност да осъществяват свое желание, да възпитават българския дух на децата си; да им помогнат не забравят откъде са тръгнали и ако един ден поискат да се върнат в страната си, да могат да го направят. Други споделят, че факта, че децата им не знаят български език ги кара да усещат, че не са добри родители и не са свършили добре своята работа. За трети, любовта им България е водеща. Те вярват, че когато децата им посещават българско училище, дават своя принос за страната си, която „винаги е в сърцата им“.

Много от родителите споделят, че се чувстват горди с историята на страната си. За тях, обучението в българското училище дава възможност и на децата им да познават тази историята, да я сравняват с историята на другите и да развиват идентичността си на българи. Други добавят, че е „морално задължение“ на българските емигранти техните деца да посещават българските училища. Те определят като „престъпление“ случаите, в които такова училище има, а децата на българските емигранти не го посещават. Някои родители усещат, че посещението на училището не е нужда на детето, а тяхна собствена нужда, която детето не винаги разбира и не непременно споделя. В тези случаи, то посещава училището по желание на родителя, но създава усещането в него, че той го „тероризира“.

На въпрос: *Какво преживявате по време на събития, организирани от училището, в което Вашето дете взема участие? Какви чувства преминават през Вас?*, отговорите на родителите са много сходни. Те споделят, че чувстват гордост, удовлетворение и щастие. За тях е важна всяка проява на децата им, която показва, че те възприемат сериозно посещението в българското училище. Родителите се чувстват спокойни, когато децата им правят това без да бъдат карани насила. Само по себе си, при посещението в българското училище, родителите се чувстват очаровани от другите майки и колектива. Когато са сред тях, те се чувства като в семейство.

На въпрос: *А как се чувствате след края на събитие, организирано от българското училище?*, интервюираните родители на децата, които посещават инициативите на българското неделно училище „Булгарина“ споделят, че след инициативите, в които децата им взимат участие те изпитват чувства на национална гордост. Чувството е провокирано от срещата им с българите, които посвещават времето си на съхраняването на българските традиции. Други споделят, че изпитват щастие и показват на всички снимките и видеата, които са направили. Трети допълват, че са щастливи, че децата им правят всичко с голямо желание и нямат търпение да дойде неделя, за да отидат на българско училище.

Изводи от изследването

Настоящото изследване показва, че българските емигранти в чужбина искат децата им да посещават българските училища, създадени на местата, на които са се заселили, за да знаят и да не забравят корените си, да се приобщат към българския дух, да познават и да се сприятеляват с други българи. Тя вярват, че един ден децата им може би ще поискат да се завърнат в страната си, а може би ще изберат да учат в България. За една част от родителите, българското учили-

ще в чужбина, подготвя българското дете за този момент. Българките емигранти искат децата им да говорят езика и да познават писмеността на рода си. Те имат необходимостта децата им да развиват идентичността си на българчета, да развиват си духа си на българи и да не забравят откъде са тръгнали. Искат, а ко един децата им поискат да се върнат в страната си, да имат възможността това да се случи. Не познаването на българския език и невъзможността да пишат на български провокира негативното чувство на родителите, че не са свършили работата си. Макар, че са избрали да живеят далече от родината си, родителите споделят, че страната им е в сърцата си и те искат да допринесат за нея с каквото могат. Участието на децата в инициативите на българските училища възвръща чувството на гордост от българската история. От българската традиция, от българската култура. Родителите искат децата им да познават тази история, тази култура и тази традиция и да изпитват чувството на гордост, че принадлежат на нея. Те вярват, че това познание ще даде на децата им възможността да сравняват народа, към който принадлежат с другите, които опознават и гордостта, че те са част именно от него. Повечето родители вярват, че обучението на българското дете в българско училище е морално задължение на българските емигранти, а пренебрегването му и отказа на родителя детето да го посещава те сравняват с престъпление.

Има родители, които осъзнават, че развили се в условията на друга култура, техните деца не разбират и не споделят нуждата на родителите си да посещават българско училище. Тези родители усещат, че тяхната необходимост поражда натиск върху децата. Те не се чувстват добре това, за разлика от родителите, които чувстват гордост, удовлетворение и щастие, когато виждат, че децата им посещават с желание българското училище.

За много родители, посещението в българското училище е възможност да се чувстват като част от семейство.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Едва ли можем да си представим колко значима може да бъде ролята на едно българско училище, създадено далече от пределите на страната ни, там където нашите съвременници са избрали да продължат живота си. „Родено“ от нестихващата нужда на българите по света да създават „непресъхващи извори“ на българщината, българското училища в чужбина, повече от 150, събира българските емигранти, за да им припомни тяхната историята, за събуди трепета от срещата с тяхната култура, да умили сърцата им под звуците на нашенската музика.

Българското училище в Пескара, Италия е едно от онези 262 средища на българския дух отвъд пределите на страната ни, създадени от обичта на онези, избрали да напуснат страна ни, но взели със себе си любовта и гордостта от принадлежността към нея. Продължили столетната традиция да създават обители на

българското просвещение, съвременниците ни продължават да учат децата си на българското четмо и писмо; разказват историята ни, съхраняват и поддържат българската национална и културна идентичност. Предадена и проявена от децата им, тя изпълва сърцата им с гордост, че далече от рода си, че са изпълнили родителския си дълг.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Kulov, B., *Balgarskite uchilista v chuzhbina – istoriko – geografsko izsledvane*, sp. Istoria, broi 24, №2, 2016
- [2] *Natsionalna Programa "Rodni Ezik i Kultura Zad Granitsa"*, Ministerstvo na obrazovanieto, 2009
- [3] Hristova, E., *"Asotsiatsia na balgarskite uchilishta v chuzhbina – istoria na vaznikvaneto, osnovni deinosti i rabotesht model za uspeshti obshtestveni otnoshenia"*, NBU, 2017
- [4] *Natsionalna Programa "Rodni Ezik i Kultura Zad Granitsa"*, Ministerstvo na obrazovanieto, 2024
- [5] Ivanov, D., Konakchieva-Triboulin, K., *"Analiz na efektivnostta na sistemata na balgarskite nedelni uchilishta v chuzhbina"*, 2024, Zurich i Paris.